

Ilkka Mäkinen:

Radikalismien vuosikymmenet (1960-1980-luvut) Suomen kirjasto- maailmassa

Ilkka Mäkinen, Radikalismien vuosikymmenet (1960-1980-luvut) Suomen kirjasto-
maailmassa [The radical decades (the 1960s to 1980s) on the Finnish public library
scene]. Informaatiotutkimus 21 (1), 10-23.

The article is an outline of the wave of library radicalism that swept through the Finnish public library scene from the late 1960s until the beginning of the 1980s. It started as and mainly stayed a library student movement as a small detail in the overall radical movements in the Finnish society. The organizations of the library students and a library political society (Kirjastopoliittinen yhdistys, KPY, est. 1969) were the first signs of the radicalization in the library field. As a loosely leftist movement representing the young guard, it challenged the established Finnish Library Association (Suomen kirjastoseura, est. 1910) and tried to gain influence in its executive organs, in which it was successful in 1974. The moderate wing of the radicals was, despite its rhetorics, rather quickly adapted in its new responsible position and did not try to overthrow the traditional liberal library ideology. During the 1970s a more dogmatic marxist student movement gained a prominent position in the Finnish universities and also got eager followers among the library students. This movement was more prone to adopt the Soviet marxist-leninist view of library ideology. The marxist-leninist group at the Department of Library and Information Science at the University of Tampere was extremely active and visible and dominated (though not numerically) the student organization, UDK. The extreme library ideology did not, however, gain much influence in larger library circles. The radical period in the Finnish Library Association ended in the early 1980s, although the radical rhetorics was still heard during the 1980s.

*Address: Ilkka Mäkinen, Department of Information Studies, FIN-33014 Univer-
sity of Tampere, Finland. E-mail: ilkka.makinen@uta.fi.*

Hahmottelen tässä kirjoituksessa Suomen kirjastomaailman poliittista historiaa opiskelija- ja vasemmistoradikalismien aikakaudella eli 1960-luvun lopusta 1980-luvun alkuun. Koska aihepiiri on laaja ja aikakauden tutkimus alkutekijöissään, tekstini on valikoivaa, tunnuستهlevaa ja impressionistista. Tiedostan siis esitykseni puutteet. Tavoitteena on ensi sijassa avata keskustelu, joka toivottavasti jatkuu mm. 24.-25.5. 2002 Tampe-

reella järjestettävässä Informaatiotutkimuksen yhdistyksen kevätseminaarissa "Kirjastotiedettä ja informatiikkaa punaisten lippujen alla: radikalismien vuodet Suomen kirjastomaailmassa" tai muilla foorumeilla. Monilla on noista vuosikymmenistä omakohtaisia muistoja, joiden ei soisi häviävän jäljettämiin, samoin kauden dokumentit olisi saatava talteen. Opiskelijajalehtien Asiasanan ja Niteen tai KPY:n tiedotteiden täydellisiä vuosikertoja ei

taida olla missään kirjastossa tallella. Näkökulmani tässä kirjoituksessa on kohtuullisen tamperelainen. Suomen kirjastoseuran ja Kirjastopoliittisen yhdistyksen pöytäkirjoja olen kahlannut. Muualta kirjastomaailmasta saamani tiedot ovat toistaiseksi sattumanvaraisia, erityisesti tieteelliset kirjastot jäävät tässä yhteydessä aivan sivuun. Aatteiden soveltamisesta kirjastoissa olen saanut vasta hajatietoja. On ehkä harhaanjohtavaa puhua 1960-1980-luvuista pelkästään radikalismien tai vasemmistoradikalismien aikana, vaan paremminkin pitäisi puhua “politisoitumisen ajasta”, joka koski kaikkia, poliittisesta kannasta riippumatta.

Itse tulin kirjastotieteen ja informatiikan opiskelijaksi, kun professoraatti juuri oli perustettu, vuonna 1972. Se oli kiihkeää poliittista aikaa Tampereen yliopistossa. En kuitenkaan ollut varsinainen radikaali enkä kommunisti, vaikka vaimoni muistaakin minun esiintyneen sosialistina aineyhdistys UDK:n vaaleissa (itse olen sen “unohtanut”). Siihen se sosialismi jäikin osaltani. UDK:n hallituksen varajäsenenä levittelin joskus bänderollia luennon alussa enkä edes muista, mitä siinä luki. En ollut osallistuja, vaan harrastin kirjallisuuden lukemista ja taidehörhöilyä. Siirryinkin aineopintojen jälkeen lukemaan yleistä kirjallisuustiedettä Helsinkiin, jossa en juuri radikalismiin törmännyt, ja palasin Tampereella vasta, kun radikalismi oli käytännössä kuopattu, 1980-luvun alussa.

Radikalismi ei tietenkään säilynyt samana 1960-80-luvuilla ja sitä oli koko ajan monensävyyistä. Yleisen suomalaisen radikalismien ensimmäinen aalto alkoi 1960-luvun alkupuolella, ensin melko snobistisena kulttuurisena avantgardismina, joka seuraili kansainvälisiä trendejä. Se oli myös selkeästi irtiotto perinteisestä suomalaisesta eliittikulttuurihegemoniasta heijastellen 1960-luvulla alkaneita muutoksia suomalaisessa yhteiskunnassa: integraatiota, suurta muuttoa, elintason nousua, tapojen vapautumista, vaurastumista jne. Televisio muutti mediamaiseman. Koulutuksen taso nousi oppikoulujen, peruskoulun ja korkeakoululaitoksen kasvun myötä. Yliopistojen ja korkeakoulujen verkosto levisi koko maahan. Kasvava opiskelijaväestö tuli myös poliittisesti ja yhteiskunnallisesti aktiiviseksi. Vasemmistolainen, ensin sosialidemokraattinen, myöhemmin julistavampi marxilainen leima oli näkyvä.

1960-luku merkitsi myös suuria muutoksia Suomen yleisissä kirjastoissa. Vuoden 1961 kirjastolaki viritti ennennäkemättömän kasvu-

periodin, joka toi kirjastot suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ytimeen. Kirjastolaki itse asiassa edelsi 1960-luvun suuria hyvinvointireformejä.

UDK, KPY ja Lainakirja

1960-luvun lopulla muiden mukana kirjastopin opiskelijat, jotka 1968 perustivat kirjastopin opiskelijoiden ainejärjestön UDK:n Tampereella ja seuraavana vuonna vastaavan järjestön LSD:n Svenska Social och Kommunalhögskolanissa Helsingissä, saivat poliittisen herätyksen löyhästi vasemmistolaisesta radikalismista ja käänsivät sen kirjastoalan kielelle. Ensimmäisen sukupolven kirjastoradikaalit olivat enimmäkseen sosialidemokraatteja tai kansanedemokraatteja. Heistä muodostui aktiivinen, näkyvä ryhmä, joka oli valmis väittelemään ja vaikuttamaan. Kun he kokivat jäävänsä paitsioon perinteisessä Suomen kirjastoseurassa, he loivat 1969 uuden järjestön, Kirjastopoliittisen yhdistyksen (KPY). Se haastoi Kirjastoseuran, jota pidettiin liian konservatiivisena ja klikin hallitsemana. Ryhmä julkaisi myös kirjastopoliittisen pamfletin nimellä Lainakirja (1973), melko harmaan kirjan, joka pääosiltaan muistuttaa enemmän komiteanmietintöä kuin nuorten radikaalien kirjoittamaa pamflettia. Siinä esitettiin painavia mielipiteitä kirjastojen yhteiskunnallisesta roolista, hallinnosta ja kirjavalinnasta, mutta siihen asiaan, josta näkyvimmit kiistat syntyivät, eli Suomen kirjastoseuran hallitsemiseen, ei tartuttu.

Syntyi väistämätön sukupolvien ristiriita. Radikaali ryhmä haastoi vanhan kaartin, joka piti valtaa Suomen kirjastoseurassa ja Kirjastolehdessä. Näytti siltä, että asiat päätti sisäpiiri, jossa oli vanhempia miehiä ja naisia, yleensä suurten kirjastojen porvarillisia johtajia. Arvostelijoiden mukaan tilanteen tekivät mahdolliseksi Kirjastoseuran monimutkaiset ja kankeat säännöt ja menettelytavat, joiden muuttamisesta kamppailtiin monta vuotta.

Vakiintuneiden kirjastonhoitajien ja Kirjastoseuran johdon näkökulmasta radikaali ryhmä oli epäilyttävä. Suurimpia pelon syitä oli politiikan tuominen kirjastomaailmaan, josta se kirjastolaitoksen tasapuolisuuden säilyttämiseksi oli pyritty pitämään poissa hankalissakin vaiheissa (aikakausien yleiset olosuhteet huomioonottaen). Konservatiivin rooliin joutuneiden muistikuvien mukaan aina sai olla varuillaan, etteivät radikaalit pitkittäneet puheillaan Kirjastoseuran kokouksia odottaen, että

varttuneet jäsenet lähtevät viimeiselle junalle, jonka jälkeen voitiin nuijia pöytään poliittisia julkilauseumia. Konservatiivisuus on tässä tietenkin suhteellista, koska henkilöt saattoivat olla hyvinkin liberaaleja ja avarakatseisia.

Demokraattisen voimat ja punaista työsuojelua

Ammattiyhdistystoiminnan tuleminen näkyvästi kirjastoihin oli myös hankauksia aiheuttanut tekijä. Kirjastot olivat, suurissa kaupungeissakin, pitkään melko paternalistisia laitoksia, joissa toki oli toiminut ammattiyhdistyksiä, mutta nyt ne aktivoituivat huomattavasti. Toinen tähän liittyvä hankalaksi koettu asia oli työsuojelun väitetty politisoituminen. Syystä tai syyttä työsuojelutoiminta pidettiin 1970-luvulla (ääri)vasemmiston hallitsemana. Monet kirjastot täyteen ahdettuina, ahtaine varastoinen ja hankaline työvuoroineen olivat ongelmallisia työsuojelun kannalta.

Helsingin kaupunginkirjaston koettiin selvästi olevan keskeinen demokratisoitumisen taistelukenttä. Kuvaava on Kirjastopoliittisen yhdistyksen johtokunnan kokouksen pöytäkirja lokakuulta 1974. Sen sanastossa toistuvat tuhkatieheään fraasit ”demokraattiset voimat”, ”demokraattiset jäsenet”, ”demokraattinen kontrolli”. Helsingin kaupunginkirjaston tilannetta selostava pykälä on erityisen havainnollinen tässä suhteessa (korostukset IM):

- “(12) Helsingin kaupunginkirjaston tilanne
 - ilmoitettiin, että **demokraattiset** voimat saivat 23.10. Kunnallisvirkamiesten Hkk:n kirjastopulaisten alaosastossa enemmistön.
 - ilmoitettiin, että 27.10. on kirjastonhoitajien alaosaston vuosikokous, jossa pyritään samaan.
 - ilmoitettiin, että Hkk:n ”henkilöstöhallinnon kehittämistoimikunnassa” (Meri-klubi) **demokraattisilla** voimilla on eteenpäinmenon mahdollisuuksia.
 - myös saatiin tietää, että Hkk:n henkilökuntalehden toimituskunta vaihtuu ’tiedotustoimikunnaksi’, johon Hkk:n **dem. voimat** pyrkivät saamaan enemmistön.
 - joulukuussa Hkk:ssa on työsuojelutoimikuntien ja työsuojeluvaltuutettujen vaalit, joissa pyritään saamaan enemmistö. [...]” (KPY:n johtokunta, ptk 26.10.1974.)

Puhtaasti kommunistisen (ehkä vähemmistöläisen) näkemyksen tarjoaa KPY:n papereiden joukossa oleva moniste kirjastopoliitiikasta (”Joh-

danto. Nykyinen kirjastopoliitiikka”, ajoittuu n. vuoteen 1975). Siinä hahmotellaan monin tavoin keinoja saada kirjastoala kommunistien hallintaan. Tehokkaimmaksi keinoksi vaikutusvallan lisäämiseksi esitetään juuri työsuojelutoimikunnat: “V. 1975 alussa aloittivat toimintansa työmarkkinajärjestöjen sopimukseen pohjaavat tiedotus- ja työsuojelutoimikunnat, joiden tehtävät kattavat lähes kaikki henkilöstöhallinnon toimikunnassa käsitellyt asiat. Tämä johdosta kannattaisi lopettaa henkilöstöhallinnon toimikunta ja siirtää sen tehtävät huomattavasti enemmän päätösvaltaa omaavammille toimikunnille, mikä korostaisi ammattiyhdistysten ja luottamusmiesten johdolla kirjastossa käytävää taistelua.”

Kirjasto: valintamyymälä vai lukemisen ohjaaja?

Nuorten julistuksessa erityisen vaaralliseksi koettiin se, että he halusivat asettaa keskustelun- alaiseksi yleisten kirjastojen perusfilosofian, jonka mukaan kirjasto on puolueeton kanava eikä pyri suoraan vaikuttamaan käyttäjien valintoihin. Liberaalin linjan symboli oli Helle Kannila, joka oli puolustanut tätä näkemystä 1920-luvulta lähtien, kuitenkin ottaen huomioon yleiset yhteiskunnalliset olosuhteet ja kirjastojen tasovaatimukset. Hän oli aktiivinen vaikuttaja vielä 1960-luvulla. Hänen eläessään vasemmistolainen kritiikki oli maltillista, lähinnä pyrittiin osoittamaan puhtaaksiviljellyn puolueettomuuden mahdollisuus porvarillisessa yhteiskunnassa, mutta muutaman vuoden hänen kuolemansa jälkeen ilmestyi joitakin marxilaisesti painottuneita kirjoituksia, joissa vakavammin asetettiin hänen edustamansa kirjastokäsitys kyseenalaiseksi. Radikaalit haukkuiivat neutraalisuuteen pyrkivää kirjastoa ”valintamyymäläksi” ja halusivat kirjastonhoitajille aktiivisempaa, kasvattavampaa roolia, joka suuntautuisi myös sellaisiin, jotka eivät käytä kirjastoa.

Heidän mukaansa kirjastonhoitajien tehtäviin tulisi kuulua käyttäjien ohjaaminen, suositusten laatiminen, aikaisempaa tarkempi kirjallisuuden valinta kaupallisen massakulttuurin ylivallan vastustamiseksi. Vasemmistolaisemmin suuntautuneet radikaalit halusivat entisestään tiukentaa viihdekirjallisuuden valintaa, koska he pitivät sitä kirjaston valistustehtävän vastaisena ja länsimaisen kaupallisuuden ilmentymänä. Ainakin 1970-luvun alkuvuosina radikaalien keskuudessa oli

kuitenkin toinenkin, äärimmäisen vapaamielistä valintaa kannattava linja, joka piti kirjastoa liian elitistisenä valinnoissaan (tämä näkyy vielä Laina-kirjassa); heidän mielestään kirjastoihin tulisi hankkia kioskirajallisuutta ja kevyttä viihdettä, koska kerran suurin osa ihmisistä luki tällaista kirjallisuutta. Mitä jäykemmin poliittiseksi kirjastoradikaalien äänenpainot muuttuivat, sitä määrätietoisemmin he torjuivat tällaiset ideologisesti epäilyttävät näkemykset.

Kirjavalintakeskustelussa ideologiset valinnat tulivat näkyville selkeästi. Radikaalit halusivat politisoida myös kirjavalinnan, ainakin siinä mielessä, että he halusivat kytkeä poliittisiin perustein valitut kunnalliset elimet, ennen kaikkea kirjastolautakunnan, kirjavalinnan linjojen määrittämiseen. Lainakirja-teoksessa sanottiin mm.: “Kirjastonhoitajat ovat usein varjelleet epäviisaasti omaa ja laitostensa puolueettomuutta pitämällä kirjastolautakunnan mahdollisimman etäänällä ja tietämättömänä kirjastojen ‘sisäisistä’ asioista, mm. kirjavalinnasta. Näin saavutettu itsenäisyys on kyllä sallinut porvarillisesti puolueettoman kirjanvalintalinjan, kun poliitikot eivät ole sotkemassa kirjastonhoitajien näkemyksiä. Pitemmällä tähtäyksellä tämä linja on kuitenkin vienyt siihen, etteivät poliittiset päätöksentekijät ole tiedostaneet kirjastojen yhteiskunnallista merkitystä.” (s. 96) Porvarillista puolueettomuutta tietenkin myös arvosteltiin marxilaisen ja edistyksellisen näkökulman tarjoavien kirjojen syrjimisestä, jolloin menetelmät ulottuivat tietoisesta hankkimatta jättämisestä subtiilimpiin luokitusteknisiin komerventkeihin (esim. kaikki marxilaiset kirjat taloustieteen luokassa). Samalla vyörytettiin kirjastohistoriallisesti varoittavia esimerkkejä työväenkirjastojen tuhoamisista Arvostelevan kirjaluetellon puolueellisiin lausuntoihin. (Esim. Kukkolan artikkeli Laina-kirjassa.)

Kommunistit kirjastossa

Paljaammin marxilaista valintapohdintaa on KPY:n johtokunnan papereiden joukossa olevasta em. monisteesta “Nykyinen kirjastopolitiikka”. Monisteen mukaan “on huolestuttavaa, että kirjastot passiivisesti seuraavat kaupallista tarjontaa hankkimalla suuret määrät Solzhenitsynia, Sario-la ja Aku Ankkaa. Monien tutkimuksien mukaan kirjasto tarjonnallaan pystyy vaikuttamaan kysytyn kirjallisuuden laatuun ja kysynnän aktiivisuuteen.”

Tekstissä kommentoidaan Helsingin kaupun-

ginkirjaston soveltamia kirjavalintaperiaatteita: “Jos kirjasto ‘ei pyri vaikuttamaan niihin tuloksiin, joihin käyttäjät lukemisensa perusteella päätyvät’ se tyytyy valintamyymälän rooliin: yhä kaventuvan valikoiman toimittavat kaupalliset kustantajat, kirjastonhoitaja tekeytyy kioskinvartijaksi. [...] Siitä, onko materiaali ‘edustavaa’ tai ‘toisarvoista’, päättää yksin virkailijakunta. Lautakunnalla ei ole ohjesäännön suomia valtuuksia kirjavalinnan suuntaviivoista päättämiseen. [...] Lehtivalinnoissa ‘moraalinen, poliittinen jne. puolueettomuus’ osoitetaan vielä valheellisemmaksi kuin kirjavalinnassa. Kommunistista lehdistöä syrjitään. [...] Hgin kaupunginkirjaston kirjavalintaperiaatteet eivät toteudu käytännössä huolimatta siitä, että ne on laadittu mahdollisimman moniselitteisiksi, epämääräisiksi ja abstrakteiksi. Ne perustuvat jäykkään ja staattiseen porvarilliseen maailmankuvaan, joka väistää tai kieltää kehityksen. Helsingin periaatteiden puhuessa ‘asiallisesta’ maailmankuvasta edellyttävät esim. Turun [kaupunginkirjaston] vastaavat periaatteet ‘oikeisiin tietoihin ja tosiasioihin perustuvan maailmankuvan tarjoamista, joka muuttuu sitä mukaa kuin maailma muuttuu ja tietomme siitä lisääntyvät ja täydellistyvät’. Suomen solmimia velvoittavia sopimuksia ja virallista ulkopolitiikkaa vastaan suuntautuvan kirjallisuuden hankkimiselle ei Helsingin periaatteiden mukaan ole mitään estettä.”

Tekstissä pohditaan myös kirjastolaitoksen merkitystä työväenliikkeelle:

“Työväenkirjastojen merkitys Suomen työväenliikkeen alkuaikojen toiminnassa sekä sosialististen maiden esimerkki osoittavat, että kirjastolaitos on tärkeä suurpääoman ja taantumuksen vastaisessa taistelussa ja edistyksellisen maailmankuvan ja kulttuurin esiintuojana. Tämän vuoksi:

1. Kirjastolaitosta on tarkasteltava yhteiskunnan ylärakenteen osana, joka heijastaa taloudellisessa ja poliittisessa kehityksessä tapahtuvia lainalaisuuksia ja muutoksia.

2. On selkeästi määriteltävä kirjastolaitoksen tehtävät sekä yleisesti että erikseen kommunistien kannalta. [...]

Ainakin Turun kirjastolautakunnassa oli monisteen mukaan tehty selkeä päätös, että neuvostovastaista kirjallisuutta, esim. Solzhenitsynin Vankileirien saaristoa, ei kirjastoon hankita (muuten sitä oli sentään yleisesti kirjastoista saatavissa). Monisteen mukaan “konservatiiviset kirjastovirkailijat ovat paheksuneet lautakunnan puuttumista kirjavalinnan sisältöön.”

Radikaalien pyrkimykset keskustelun herättämiseen kirjavalinnan perusteista synnyttivät vastareaktioita. Heidän käyttämänsä retoriikka leimasi heidät Neuvostoliiton käsikassaraksi koetun rauhanliikkeen piiriin (sinne tosin monet vilpittömästi halusivatkin kuulua). Tämän takia joihinkin viatomaalta kuulostaviin aloitteisiin suhtauduttiin jyrkästi. Esimerkiksi käy Kirjastoseuran vuosikokouksessa 1976 toimintasuunnitelmaan ehdotettu "lukemispedagogiikka käsittelevä seminaari", jossa olisi käsitelty ihmisten lukemiskäyttäytymistä, lukemistapahtumaa ja lukijoiden ohjaamista kirjastoissa. Kirjastoseuran eroava puheenjohtaja Jouko Tyyri latasi vielä kerran täyslaidallisensa toiminnanjohtaja Hilikka M. Kaupin tuella sanomalla, että lukemisen ohjaaminen ei kuulu kirjastojen tehtäviin. Ehdotus hävisi yhdellä äänellä, vaikka "demokraattiset" voimat olivat vahvasti edustettuna kokouksessa. (Suomen kirjastoseuran vuosikokous Kouvolassa 7.8.1976.) Tyyri haistoi ehdotuksessa sellaista lukemisen ohjaamista, joka oli sosialististen maiden kirjastojen keskeisimpiä toimintamuotoja. Sitä perhanaa ei haluttu päästää yli.

Yleisdemokraattinen KPY

1970-luvulla monet taistolaiset (Suomen kommunistisen puolueen vähemmistösiipeen kuuluvat) liittyivät Kirjastopoliittiseen yhdistykseen ja ajoittain olisivat voineet tehdä siitä täysin sosialistisen kirjastojärjestön. Ruotsalainen edistyksellinen kirjastopoliittinen järjestö BiS, Bibliotek i Samhället ilmoitti jo 1970, että järjestö pyrkii toteuttamaan edistyksellistä, sosialismiin perustuvaa kirjastopoliittikka. Suomessa KPY säilyi koko olemassaolonsa ajan "yleisdemokraattisena" ja sen jäsenistöön kuului muitakin kuin vasemmistopuolueiden kannattajia. Miksi Suomessa kävi näin? Selitys löytynee taistolaisten yleisestä strategiasta, jonka mukaan "yleisdemokraattisia" järjestöjä tuli käyttää keinona saada kontrolliin laajempia järjestöjoukkoja kuin pelkällä omalla voimalla olisi saatu. Marxilaisesti retoriikasta ja tavoitteista tingittiin sen verran, että maltillisemmat vasemmistolaiset ja jopa porvarillisten puolueiden "edistykselliset" kannattajat saattoivat pysyä yhteisrintamassa. Puhdas sosialistinen tai kommunistinen kaappaus olisi sysännyt KPY:n sivuraitelle joka tapauksessa vahvasti porvarillisessa kirjastomaailmassa.

Yleisdemokraattiset rauhan-, kulttuuri- ym. järjestöt kuitenkin omaksuivat sosialististen maiden käyttämää retoriikkaa, mikä löi niihin lähtemättömän leiman. KPY ei tässä suhteessa ollut pahimpia. Sen rauhankirjallisuuteen liittyvä aktiivisuus kuitenkin oli omiaan aiheuttamaan epäluuloja, koska "rauhankirjallisuuden" käsitteen alle tahoi turhan automaattisesti sopia mikä tahansa sosialististen maiden, erityisesti neuvostoliittolainen (propaganda)kirjallisuus, kun taas lähes yhtä automaattisesti amerikkalainen ja länsimainen kirjallisuus loisti poissaolollaan (paitsi idässä hyväksytty sellainen). Mitä enemmän vasemmalla keskustelijat olivat sitä herkemmin he olivat valmiit niputtamaan kaiken Neuvostoliiton olojen arvostelun, esim. Solzhenitsynin kirjat, neuvostovastaisuuden nimilapun alle.

Kiistat Kirjastolehden ympärillä

Ensivaiheen kirjastoradikaalien tavoitteena oli saada vaikutusvaltaa Suomen kirjastoseurassa ja Kirjastolehdessä. Kiistoja Kirjastolehden ympärillä syntyikin jo varhaisessa vaiheessa vähän kuin vahingossa ilman varsinaisten radikaalien panosta; kyse oli toimituksen ja seuran suhteesta ja päätoimittajan asemasta. Kirjastoseuran keskustoimikunta tuli syksyllä 1972 (10.11.1972) esittäneeksi liian kategorisesti toiveensa, että Kirjastolehti julkaisisi "välittömästi seuran keskustoimikunnan, johtokunnan ja toimikuntien kokousten otsikkoluettelot ja päätökset lyhyesti, siten kuin se käytännössä on mahdollista lehden toimitusajat huomioon ottaen". Lisäksi 15.12.1972 keskustoimikunta päätti, vastoin päätoimittajan ja kolmen muun jäsenen kantaa, hyväksyä neuvotelukunnan ohjesäännön 3§:n muotoon "valvoa ja tukea lehden toimitustyötä", kun vähemmistö halusi sen muotoon "seurata ja tukea lehden kehitystä". Päätoimittaja Sven Hirn reagoi päätöksiin pyytämällä painovapauslain asiantuntijalta Lars Bruunilta lausunnon asiasta. Sen mukaan keskustoimikunnan edellinen päätös oli painovapauslain vastainen ja toinenkin omiaan antamaan mahdollisuuden vääriin tulkintoihin. Keskustoimikunta otti lusikan kauniiseen käteen ja totesi kokouksessaan 23.1.1973, että sen päätös kokousasioiden julkaisemisesta oli luonteeltaan toivomus ja muutoilemalla ongelmallisen ohjesäännön kohdan uudestaan. Hirnin näkökulma oli etupäässä journalistinen: "lehden sisällön piti olla luettavaa, ajan-

kohtaista ja mielenkiintoista. Vasemmistolaisten tekstit olivat kryptistä kapulakieltä, jonka sanomaa tietysti vastustimme, mutta se oli ennen kaikkea tyyliään lehteen kelpaamatonta.” (Hirnin kirje tekijälle 24.3.2002) Toimitustyössä oli mukana myös Esko Häkli tuomassa tieteellisten kirjastojen näkökulmaa lehteen.

Itsenäisen päätoimittajan Hirnin ympärillä syntyneet kiistat johtuivat osaksi siitä, että hän ei halunnut lehdestä kirjelaatikkoo, johon seuran elimet ja muut tahot lähettäisivät sellaisinaan julkaistavaksi päätöksiansä tai julkilausumiansä. KPY kirjelmöikin Kirjastoseuralle helmikuussa 24.2.1974 valittaen, että sen lähettämiä aineistoja ei lehdessä julkaistu sellaisinaan: “KPY tiedustelee huolestuneena, miksi yhdistyksen lähettämää materiaalia ei julkaista Kirjastolehdessä. Yhdistyksen vuosikokouksesta ja sen päätöksistä kertova uutisliuska lähetettiin hyvissä ajoin Kirjastolehden toimitukselle julkaistavaksi helmikuun Kirjastolehdessä. Helmikuun Kirjastolehdessä oli kuitenkin vain muutaman rivin ilmoitus seuraavasta kokouksesta.

Kirjastopoliittinen yhdistys, jonka jäsenistä useimmat ovat myös Suomen Kirjastoseuran jäseniä, ei pidä kyseistä uutissensurointia mielekkäinä eleenä, koska kirjastoalalla kaikenlainen tiedottaminen on muutenkin aika niukkaa. Kirjastoalalla työskentelevien ihmisten on saatava tietää, mitä kirjastolaitoksen piirissä tapahtuu. Tämä käy parhaiten päinsä Kirjastolehden välityksellä, sillä lehti leviää kaikkialle maahan. Kirjastopoliittisen yhdistyksen mielestä Kirjastolehden tulisi noudattaa monipuolista toimituspolitiikkaa. Näin lehti parhaiten palvelisi lukijoittensa tarpeita.”

Kirjastolehden neuvottelukunta ei toiminnallisesti ollut juurikaan toimitustyölle hyödyksi, se kokoontui harvoin, keskusteli kärkevästi mutta ei muuten tukenut toimitustyötä. Neuvottelukunta esittikin itse itsensä lakkauttamista ja uuden v. 1974 valitun päätoimittajan Samuli Nuotion toivomuksesta hänen avukseen muodostettiin toimituskunta, joka osallistui aktiivisesti lehden tekoon.

Radikaalien läpimurto

Kirjastoseuran kankeaa hallintomallia modernisoitiin 1973, jolloin johtokunnan ja keskustoimikunnan sijalle päättäväksi elimeksi asetettiin hallitus, joka valittiin vuosikokouksessa. Tämä päätti monivuotisen kiistelystä seuran sääntöjen muutta-

misesta, kiistelystä, jossa radikaalin nuorison ja vanhan kaartin välinen ristiriita kulminoitui. Vuosi 1974 oli läpimurtovuosi “demokraattiselle” kirjastoväelle, silloin Kirjastolehden päätoimittajaksi tuli uudistajien keskeinen hahmo, Samuli Nuotio, ja seuran johtoelimiin valittiin enemmistö KPY:n jäseniä Kuopion vuosikokouksessa.

KPY valmistautui toimimaan Kirjastoseuran ja Kirjastolehden pysyvänä taustavoimana, kun seuran johtoelimiin oli saatu enemmistö yhdistyksen jäseniä ja Kirjastolehden päätoimittajaksi oma mies. KPY:n johtokunnan kokouksessa 26.10.1974 tehtiin toimintasuunnitelmaa: “Päätettiin kutsua Samuli Nuotio KPY:n johtokunnan kokouksiin lehtien käsittelemistä varten. Päätettiin seuraavassa KPY-jk:n kokouksessa ottaa esille Kirjastolehden linja. Oltiin sitä mieltä, että ainakin ay-asioista valistaminen ja työehtojen parantamiseksi välttämättömän järjestäytymisen ja joukkotoiminnan kehittäminen 1. ns. ‘ammattilliset asiat’ tulee kuulumaan demokraattisesti toimitetun kirjastoalan lehden linjaan. Lisäksi suositeltiin sosialististen maiden kirjastotoimintaa käsittelevää kirjoitus-sarjaa. Yhteistyötä ja jonkinmoista tehtävienjakoa Kirjastolehden ja KPY-tiedotteen välillä pidettiin asiaankuuluvana. Katsottiin, että linjaltaan demokraattisessa Kirjastolehdessä tulee olemaan myös paremmat mahdollisuudet KPY:n tavoitteiden ja toiminnan esilletuomiseen kuin mitä tähän asti on ollut laita.”

Kokouksessa saatettiin myös tyytyväisenä todeta, “että KPYlla on enemmistö, paitsi Suomen Kirjastoseuran, myös Suomen Kirjastonhoitajat r.y:n johtokunnassa v. -75. Tämä lisää mahdollisuutta demokraattisiin uudistuksiin kirjastoalalla v. -75. Todellisia uudistuksia ja kirjastotyön tekijöiden sekä kirjastonkäyttäjien laajaan perusjoukkoon ulottuvaa myönteistä kehitystä olisikin nyt saatava liikkeelle. Tämä edellyttää KPY:n johtoryhmältä johtamis-, ohjaamis- ja kokoamiskyvyn kehittämistä, ja että se ohjaa spontaania aktiviteettia niin, että myönteinen kehitys varmistuu ja demokraattisten voimien asemat säilytetään. Demokraattisten voimien eteenpäinmenon kannalta tarvitaan lisäksi rekrytointipohjan merkittävää laajentamista ja jäsenistön aktivointia eri tehtäviin, sillä kyseessä on joukkotoiminta. Vielä tarvitaan parempia yhteyksiä koko yhteiskunnan mitassa olevaan demokraattiseen liikkeeseen ja sen järjestöihin, koska dem. kehitys tapahtuu viime kädessä yleisen yhtk. voimasuhteen muuttumisen johdosta.”

KPY:n saamaa otetta Kirjastoseurasta ei kuitenkaan koskaan oikein täysimääräisesti päästy käyttämään edistykellisyden hyväksi. Pääsy tähän oli juuri KPY:n jäsenistön löyhä yleisdemokraattinen luonne. Kuten KPY:n (julkaisemattomassa) historiikissa (KPY:n papereissa) todetaan listattaessa toiminnassa havaittuja puutteita mm.:

“- Yhteydet KPY:n hallitusten ja eri kirjastoalan järjestöissä toimivien KPYläisten välillä ollut heikkoa.

- Yhteisen teoreettisen pääoman puute (KPYläiset omaavat erilaisia käsityksiä kirjasto-toiminnan kehittämistä, ei ole olemassa KPYläisiä kantoja)

- Yhteys tieteellisten kirjastojen puolelle ollut heikkoa.” (KPY:sta on myös julkaistu historiikki, ks. Perälä & Poroila 1988)

Tyyri kantona kaskessa

Sanomalehtikirjailijaksi itsensä nimennyt Jouko Tyyri, monivuotinen Suomen kirjastoseuran keskuksalainen puheenjohtaja ja yksi Suomen kirjallisuuden tehokkaimpia sanankäyttäjiä, oli usein vastahangassa radikaalien pyrkimyksille. Hänellä itsellään oli omanlaisensa radikaali tausta, sillä hän kuului 1950-luvun ”vihaisiin nuoriin miehiin”. 1970-luvulla hän ei kerta kaikkiaan suostunut vastaväitteitä mukaan sellaisiin hankkeisiin tai julkilausumiin, joiden taustoissa hän havaitsi suoraa tai välillistä Neuvostoliiton tai kommunistien myötäilyä. Tyyri kommentoi tuoreeltaan Kouvolan kokouksen tunnelmia Helsingin Sanomien kolumnissaan (HS 6.8.1975) ”Olen juuri omistanut viisi päivää kirjastoaatteelle, ja nämä kesäiset hellepäivät ovat joskus melkein yhtä pitkiä kuin vuorokausi. [...] Olen kuitti ja kiukkuinen. Vihaan ihmisiä jotka nyt ehdottavat vallankumouksia tai kutsuvat muuten vain kurseille. [...] Kouvolan kokous osoitti jälleen, miten kummallista kieltä Tampereen yliopistossa puhutaan. Nordenstrengin ja toisten tiedotusoppineiden oppilaat näkyvät ihan tosissaan uskovan, että USA:n virallinen propaganda on pelkkää saastaa ja että Neuvostoliiton tiedotustoiminta kertoo silkan totuuden. Uskaltaako yksikään sosialistinen opiskelija edes yksinään miettiä miten paljon helpompi meidän on tarkistaa jenkkinen jakamat tiedot? Ja eno Hémanuskin selittää lapsukaisille, että Varsovan liitto ottaa avoimesti vastaan länsituulen viestejä. [...] Nuorten tekee kovasti mieli sensuroida, mitä me vanhemmat saamme lukea. Elimme täällä

Suomessa lyhyen vapaamielisen vaiheen.”

Kokouksessa oli puhuttu rauhankirjallisuusjulkilausumasta ja suhtautumisesta USA:n 200-vuotisjuhliin. Tyyri olisi halunnut jättää moiset julkilausumat antamatta, koska hän näki sellaisissa poliittista masinointia ja sensuurimieltä. Tätä kolumnia kommentoitiin kommunistien vähemmistösiiven lehden Tiedonantajan kirjoituksessa: ”Kouvolassa tämän kuun alussa pidetyssä kirjastoväen kokouksessa hyväksyttiin osanottajien enemmistön kannattamana julkilausuma, jossa toivottiin sotaa ihannoivan kirjallisuuden poistamista kirjastoista. [...] Tätä julkilausumaa vastaan [...] hyökkäsi kokouksessa sekä Helsingin Sanomien palstoilla kolumnissaan Jouko Tyyri. Kirjastoseuran puheenjohtajan oudon käytöksen johdosta Kirjastopoliittinen yhdistys on lähettänyt lehdistölle kannanoton, jossa ihmetellään sekä kolumniin sisältyneitä valheita että Tyyrin käytöstä Kouvolan kirjastokokouksessa. [...] Hän onastelee sensuurin alkavan rauhankirjallisuusjulkilausumasta.”

Kirjastoseuran puheenjohtajana 1972-1976 toiminut Tyyri lienee ollut aluksi miellyttäväkin liittolainen ”yleisdemokraateille”, koska hänkin ajoi seuran sääntöjen uudistamista, osallistui vuoden 1973 kirjastokomitean työhön sekä oli myötämielinen sellaisille edistykellisten ajamille asioille kuin Suomen ja Neuvostoliiton välinen kirjastoalan yhteistyö tai neuvostokirjallisuuden tunnetuksi tekeminen kirjastoissa. Ne olivat Suomen virallisen ulkopoliittikan mukaisia ja hyödyllisiä, mutta ajan myötä kävi selväksi, että Tyyri tarkkaan ilmaisi miten pitkälle poliittisessa retoriikassa voitiin mennä. Vuoden 1973 kirjastokomitean mientö kodifioi melko pitkälle KPY-läisen kirjastoradikalismien yhteiskunnalliset tavoitteet tekstisään, mutta ehkä samalla myös kapseloi ne sinne.

Kaikkea ei Tyyriäkään kyennyt estämään. Kangasalan kirjastokokouksessa 1976 hän vastusti Tukholman aseistariisuntakongressin vetoomuksen allekirjoittamista. Tämän jäsenaloitteen sijalle oli seuran hallitus ehdottanut lausumaa, jossa todettiin, että vetoomus on vuosikokouksessa halukkaiden seuran jäsenen allekirjoitettavissa ja nähtävissä yleisissä kirjastoissa. Vuosikokous kuitenkin hyväksyi alkuperäisen ehdotuksen ja päätti allekirjoittaa vetoomuksen.

Tyyrin puheenjohtajakaudella käytiin joitakin muitakin symbolisia kiistoja. Kirjastoseura ei esim. allekirjoittanut Vapaan Sivistystyön Yhteisjärjestön suunnittelemaa Vietnam-vetoomusta. Muodollisena perusteena oli se, että kaikki muutkaan

jäsenjärjestöt eivät allekirjoittaneet (johtok. 22.2.1973). Samoin vasemmistolaisien kulttuurijärjestöjen ajama ministeri Marjatta Väänänen vastainen vetoamus ”Yhteistyöhön demokraattisen kulttuuripolitiikan puolesta” (maaliskuussa 1974) jätettiin allekirjoittamatta. Keskustoimikunnan kommunistinen jäsen esitti allekirjoittamista, mutta hän jäi yksin.

KPY-radikalismien perintö

KPY:läinen kirjastoradikalismi oli ajan henkeen kuuluvaa ja ilmentää lähinnä luonnollista sukupolvien välistä kahnausta. Se pysyi kuitenkin julki-suudessa ja toiminnassaan sekä tavoitteissaan maltillisilla linjoilla eikä poliittista kumouksellisuutta tietystä retoriikasta huolimatta päästetty dominoivaksi eli kirjastoa ei sen toiminnassa käytetty välineenä jossain suuremmissa pelissä. 1960-luvun lopussa alkaneen kirjastoradikalismien saavutukset olivat monin tavoin myönteisiä ja osin välttämättömiäkin reformeja. Ne saivat aikaan kirjastoideologian tarpeellista tutkailua, aktivoivat laajenevaa kirjastonhoitajakuntaa ja saattoivat kirjastolaitoksen samalle aaltopituudelle kuin muun yhteiskunnankin. Monet vakiintuneet kirjastonjohtajat ja -hoitajat tosin kokivat ideologiset kamppailut turhauttavina ja raskaina ja näkivät ne riskit, jotka radikalismiin sisältyivät, jos se olisi päässyt täydellisesti niskaan päälle. Kuitenkin todennäköisesti on niin, että tällainen haasteellisuus oli alalle hyödyksi, oli pakko vastata paremmilla argumenteilla (tai jultata paremmin), veri kiersi nopeammin. Perinteinen kirjastoideologia selviytyi tulikokeestaan kunnialla, mutta joitakin itsestäänselvyyksiä katsottiin uusin silmin. Vuosikymmenien mittaan monet silloiset radikaalit ovat nousseet vastuullisille ja johtaville paikoille kirjastolämässä, tulleet osaksi establishmentia itsekkin, mutta ehkä kirjastoestablishmentkaan ei enää ole sitä mitä ennen. Radikalismiin sisältyi paljon idealistista ponnistelua hyvinä pidettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sellaisella on pysyvä arvo.

Kirjastotieteen ja informatiikan laitos taistojen tantereena

Taistolaisesta vaikutuksesta kirjastoradikalismina ei ehkä voi puhua toisena kirjastoradikalismien aaltona, vaan tietynlaisena äärimmäisyysliikkeenä, joka Suomessa kanavoiti sellai-

set voimat, jotka muissa maissa olivat maolaisia ja anarkisteja yms. Taistolaisuus ei näkyvyydestään huolimatta koskaan päässyt määrävään asemaan kirjastomaailmassa. Opiskelijapolitiikassa se välillä oli täysin suuntaa-antava, siis näkyvä ja kuuluva, ja ehkä kykeni valitsemaan puheenaiheet, mutta yliopistossakaan se ei koskaan saanut enemmistöä. Myös tämän suunnan jäsenet ovat myöhemmin päässeet vastuullisille ja vaikutusvaltaisille paikoille kirjastomaailmassa ja ovat vaikuttaneet positiivisesti suomalaiseen ja kansainväliseenkin kirjastomaailmaan. On kuitenkin syytä tarkastella tätä liikettä lähemmin, koska se oli kirjastoradikalismien suuntaus, jonka edustajille itselleen lienee ollut suuri helpotus, että se ei saanut suurempaa valtaa.

1970-luvun alkupuolella merkittävä osa opiskelijoista, myös kirjastoalalla, liittyi jäykän dogmaattiseen poliittiseen suuntaan, jota ulkopuoliset kutsuivat ”uusstalinistiseksi” tai ”taistolaiseksi” (SKP:n vähemmistön johtajan Taisto Sinisalon mukaan) opiskelijaliikkeeksi; itse he kutsuivat itseään marxilais-leniniläisiksi. Taistolaiset pitivät sosialismia ja marxilaisuutta neuvostoliittolaisessa muodossa ihanteenaan. Se oli paradoksaalista, koska monissa muissa länsimaissa marxilaiset liikkeet tekivät selvän eron Neuvostoliiton edustamaan marxilaisuuteen, joka oli tahrinut itsensä mm. 1968 Tsekkoslovakian miehityksessä ja ideologisesti ja filosofisesti oli paikalleen jämähtänyt. Taistolaisten kielenkäyttö oli standardoimaa, dogmaattista retoriikkaa. Liikkeen yhtenäisyyttä korostivat myös ulkoiset symbolit, kuten siniset paidat, punaiset liput, huivit, marssit ja laulut.

Taistolaiset opiskelijajärjestöt ja niiden haarasosat yliopistoissa olivat erittäin aktiiveja ja tiukasti organisoituja muistuttaen uskovaisten yhteisöjä. Toverit valvoivat tosiaan tarkasti. Koko ajan tuli ylläpitää maksimaalista poliittista aktiivisuutta, johon jäsenten oletettiin käyttävän runsaasti aikaa. Kun kerran oli ryhtynyt liikkeen toimintaan mukaan, ei ollut helppoa lopettaa sitä. Eräs ystäväni oli Helsingissä opiskellessaan taistolaisen opintoryhmän jäsen. Tampereelle muutettuaan hän jätti ryhmän toiminnan ja halusi lopettaa koko liikkeeseen osallistumisen, mutta monta vuotta entiset toverit ottivat häneen yhteyttä ja koettivat vetää hänet takaisin toimintaan. Kun tuli selväksi, ettei hän palaisi, yhteydenotot muuttuivat häirinnäksi, joka jatkui hänen väittöskirjansa hyväksymiseen saakka 1980-luvun alussa.

Taistolaisessa opiskelijaliikkeessä oli (Hyvärisen mukaan) kolme tasoa:

- liittotaso yleiskokouksineen ja päätöselimieheen: Sosialistinen opiskelijaliitto (SOL);
- yliopiston järjestötaso omin päätöselimieheen. Tampereella yliopistotason organisaatio oli nimeltään Tampereen yliopiston marxilaiset ryhmät, tunnettu lyhenteestään TYMR.
- ainelaitoksilla toimivat osastot. Osastoja ohjattiin tiiviisti ylhäältäpäin, mutta laitostaso myös salli paikallista omatoimisuutta. Laitosryhmät julkaisivat usein omia lehtiään.

Jokaisella laitoksella toimi ainakin yksi marxilais-leninismien opintopiiri, johon kaikkien aktiivien tuli osallistua. Jäsenten tuli säännöllisesti alustaa keskustelu jostain aiheesta ja siten oppia leniniläistä retoriikkaa. Opintopiirit myös keräsivät rahaa liikkeelle. Valtio tuki yleistä opintopiireissä tapahtuvaa opiskelua ja nuorisojärjestöjä ja myös marxilais-leniniläiset opintopiirit saivat tukea valtionapua toimintaansa. Tukea kanavoi Kansan Sivistystyön Liitto. (Selostus Hyvärisen 1994, 28-29 mukaan.) Kirjastotieteen ja informatiikan marxilainen (toveri)ryhmä oli niin aktiivinen, että se monena vuonna voitti yliopistonsisäisen ryhmien välisen toimintakilpailun. Se julkaisi ainakin vuosina 1974-1979 omaa monistettua lehteä nimeltä Nide. Aluksi lehden pääkirjoituksen paikalla julkaistiin nähtävästi yliopistojärjestön tasolta saatua kirjoitusta, jossa ei ollut mitään k&i-spesifiä, mutta myöhemmin lehden toimittajat rupesivat itse kirjoittamaan pääkirjoituksia.

Taistolaisia epäiltiin pyrkimyksistä saada koko opiskelijaliike hallintaansa. Niteen numerossa 1/76 olevassa artikkelissa "UDK - etujärjestö" annetaan näihin syytöksiin oireellinen vastaus: "SOL:a on syytetty siitä, että juuri se pyrkii alistamaan demokraattiset järjestöt omille pyrkimyksilleen. SOL:lla ei kuitenkaan ole mitään opiskelijoiden etujen kanssa ristiriidassa olevia etuja. Kysymys onkin opiskelijoiden edun määrittämisestä: mikä on opiskelijoiden etuuskakin konkreettisesti kysymyksessä. Opiskelijoiden etujen määrittämiseen tulee suhtautua kuin tieteelliseen ongelmaan. Opiskelijoiden etu on objektiivinen, mielipiteistä riippumaton. Samoin kuin objektiivisesta todellisuudesta ylipäänsä, voi myös opiskelijoiden edusta saada oikeaa, totuudellista tietoa. SOL:lla on tieteellinen menetelmä yhteiskunnan ja siis myös opiskelijoiden etujen tutkimiseksi: marxismi-leninismi. Siksi SOL pystyy muita poliittisia opiskelijajärjestöjä paremmin ja johdonmukaisemmin viemään eteen-

päin opiskelijoiden taistelua etujensa puolesta. SOL:n ainejärjestöaktiivit eivät salaa maailmankatsomustaan. Emme peittele sitä, että meillä on pitemmälle meneviä tavoitteita kuin mitä demokraattisilla järjestöillä. SOL pyrkii kansanvaltaiseen yhteiskuntaan, mutta se ei tyydy vain porvarilliseen demokratiaan, vaan näkee, että vasta sosialismi takaa todellisen demokratian."

Niteen 3/76 artikkeli "Kaikin voimme voittaa, yksin emme voi" kuvailee toimintaa laitoksella: "Sollilaiset ovat perustaneet laitoksittain ryhmiä, jotka ovat nykyään rekisteröityjä yhdistyksiä. Niiden toimintaa johtaa toimikunta ja jäsenkokoukset sekä seminaarit. Näissä suunnitellaan esim. UDK:lle ja demokraattiselle laitosneuvostolle tehtäviä aloitteita ja yleensä toimintaamme laitoksella. Myös tämän Niteen jutut käsitellään yhdessä ennen julkaisemista. Voimme vaikuttaa myös SOL:n ja TYMR:n politiikkaan, sillä valitsemme niiden kokouksiin edustajat. Voimme tehdä aloitteita sekä yksityisinä jäseninä että ryhmänä. Tärkeä toimintamme peruskivi on opintokerhotoiminta. Tänä syksynä olemme suuren suosion vuoksi perustaneet kaksi opintokerhoa. Molemmissa opiskellaan marxilaisen kansantaloustieteen alkeita, filosofiaa ja yhteiskuntatietoa."

ETYK:n vuoden 1975 Helsingin kokouksen jälkeen Neuvostoliiton toisinajattelijat aktivoituivat, mutta he eivät Niteen kirjoittajan silmissä saaneet paljon arvoa: "Parisenkymmentä Neuvostoliiton ns. toisinajattelevaa saa tiedotusvälineissämme palstatilaa enemmän kuin 240 miljoonaa muuta neuvostokansalaista. He ovat itse kertoneet, että heitä on vain nuo mainitut parikymmentä. He vastustavat Euroopan turvakehitystä, jotkut heistä kehottavat länsimaita hyökkäämään Neuvostoliittoon jne. Ajatukset eivät todellakaan saa vasta-kaikua: mitäpä syytä esimerkiksi sen leningradilaisen tehtaan työläisillä, jossa Kirjastotieteen ja informatiikan laitoksen väki vuosi sitten kävi, olisi vastustaa sosialismia, joka on antanut heille oman kulttuuripalatsin ja kolme kirjastoa, muusta puhumattakaan." (Nide 2/77, pääkirjoitus "Toisinajattelijat ja toisinaanajattelijat")

Kirjastotieteen ja informatiikan marxilainen ryhmä ei ollut suuri, mutta kunnioitettavan aktiivisuutensa ansiosta se pystyi kontrolloimaan opiskelijajärjestö UDK:ta. Huolimatta vaikutusvallastaan taistolaiset eivät UDK:n piirissä (tai nimissä) avoimesti saarnanneet marxismileninismia. Opiskelijajärjestön ja sen lehden Asian sanan kautta he pyrkivät vaikuttamaan laitoksen asioihin, erityisesti opetukseen, noudattaen yleis-

demokraattista taktiikkaa. 1970-luvun alkuvuosina yliopiston hallinnosta kiisteltiin kiihkeästi. Ennen kuin yliopistojen hallinto järjestettiin lainsäädännöllä sellaiseksi kuin se nyt on eli kiintiöpohjaiseksi, monilla laitoksilla oli epävirallisia, yleiseen äänioikeuteen perustuvia laitosneuvostoja. Sellainen toimi myös Kirjastotieteen ja informatiikan laitoksella. Muita keinoja laitoksen hallintoon vaikuttamiseksi olivat laitoskokous ja opinto-ohjelmatyöryhmät. Länsimaisten kurssikirjojen dominoivuutta arvosteltiin ja koko ajan etsittiin neuvostoliittolaisia ja sosialistisia kurssikirjoja korvaamaan länsimaaisia, mutta se oli vaikeaa, koska tuskin kukaan opiskelija osasi venäjää. Kullakin luentosarjalla oli epävirallinen kurssineuvostonsa, jossa luentojen sisältöä ja opetusmenetelmiä arvosteltiin. Keskustelut luentojen aikana olivat joskus intensiivisiä, kurssineuvostot kirjoittivat muistioita ja vetoomuksia professorille. Monet opettajat kokivat tällaisen jatkuvan kritiikin painostavana.

Professoritaisto

Ottaen huomioon kirjastotieteen ja informatiikan selkiintymättömän aseman tieteenalana, ilman alalla valmistuneita tohtoreita ja laitoksen johdossa lyhytaikaiset vt. professorit, ei ole ihme, että ei ollut yhteisesti hyväksyttyä käsitystä tieteenalan luonteesta. Jo laitoksen nimessä näkyvä dualismi synnytti kysymyksiä: kirjastotiede ja informatiikka, ovatko eri tieteitä vai pitäisikö ne nähdä yhtenä tieteenalana. Tärkeä oli myös kysymys, kuuluuko oppiaine yhteiskuntatieteisiin vai onko se lähempänä tietojenkäsittelyä. Näitä kysymyksiä ei vielä kukaan ole ratkaistu lopullisesti, mutta 1970-luvulla epätietoisuus oli huomattava. Keskustelu tieteenalan luonteesta jatkui koko vuosikymmenen ja seuraavankin. Informatiikka oli helpompi tapaus, koska siihen painottuvia opintoja harjoitti vain vähän opiskelijoita. Kirjastotiede oli keskeinen kiistakapula. Suomalaisissa yhteiskuntatieteissä vallinneen marxilaisen paradigman johdosta oli luonnollista, että myös kirjastotiedettä koetettiin ohjata siihen suuntaan, mutta vaihtoehdoista ei ollut paljon tietoa saatavilla.

Kamppailu kirjastotieteen luonteesta löi leimansa keskusteluun laitoksen strategisista valinnoista: minkälainen tulisi olla laitoksen opetuksen ja tutkimuksen luonne, valitaanko ensimmäiseksi professoriksi ensi sijassa tieteellisesti vain ammatillisesti ansioitunut henkilö ja miten muut avoimet

virat täytetään. Professorinimitys oli suuri taistelu. Toinen hakijoista oli sosiologi Pertti Tiihonen, jolla ei ollut kokemusta kirjastotyöstä mutta hän oli tehnyt tutkimuksia yleisten kirjastojen käytöstä; toinen hakija puolestaan oli geologian tohtori Marjatta Okko, jolla oli pitkä kokemus työstä erikoiskirjastossa ja joka oli organisoinut akateemisen tason kurssimuotoista kirjasto- ja informaatiopalvelukoulutusta ja toimittanut sitä varten kurssikirjan. (Hakijoiden puoluetäustasta en tiedä, mutta Okko oli joka tapauksessa porvarillisesti suuntautunut.) Oli selvää, että opiskelijat, yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan tiedekuntaneuvosto ja yleisten kirjastojen kirjastonhoitajat kannattivat Tiihosta, kun taas Okolla oli kannatusta erityisesti tieteellisissä kirjastoissa. Nimitysprosessi oli monopolivinen valituksineen, kirjelmineen ja vetoomuksineen. Tiedekuntaneuvosto asetti Tiihosen ensimmäiselle sijalle tieteellisesti pätevimpänä. Suomen kirjastoseura vetosi suoraan presidenttiin Tiihosen puolesta.

Lopuksi, pitkän jähkailun jälkeen, valtioneuvosto ja opetusministeri sittenkin esittivät Okon valintaa. Mietittyään viikon presidentti nimitti hänet lokakuussa 1977 professoriksi. Päätösprosessiin vaikuttaneista seikoista ei ole täyttä tietoa, mutta nimityksen jälkeisestä lehtikirjoittelusta voi päätellä, että asia saattoi liittyä marxilaisen vaikutuksen patoamiseen yliopistoissa. Lehdissä (esim. HS 9.10.1977) esitettiin juuri ennen nimitystä tietoja siitä, että kirjastotieteen ja informatiikan laitosta oltaisiin liittävässä tiedotusopin laitokseen, joka puolestaan oli saanut leiman punaisten toimittajien koulutuspaikkana. Dekaanin Borg (HS 13.10.1977) kuitenkin tähden si, että yhdistämissuunnitelma oli ollut vain epävirallisesti esillä yliopiston valtuustossa erään valtuustoaloitteen yhteydessä eikä ”paha suuri susi” Kaarle Nordenstreng, lehdistö- ja tiedotusopin laitoksen esimies, ollut syömässä mitään ”hyvää pientä punahilkkatyttöä” eli kirjastotiedettä. Joka tapauksessa nimityksen voi nähdä osana ”porvarillista ryhtiliikettä”, joka tuohon aikaan oli käynnissä marxilaisuuden ylivaltaa vastaan tiedemaailmassa. (Tässä yhteydessä on huomautettava, että Tiihosen kirjastoja koskevat tutkimukset eivät ole marxilaisia.)

Riippumatta ratkaisun taustoista professorinimitys muovasi laitoksen tulevaa kehitystä. Ajan mittaan se merkitsi marxilaisen tiedenäkömyksen tappiota, oikeastaan ennen kuin sellaista ehti muodostua, vaikka uusi professori ei aktiivi-

sesti sitä vastustanutkaan. Hän vaikutti pehmeäl-
tä, mutta teki omia ratkaisujaan esim. rohkaisemalla
tutkimuksen kansainvälistymistä; olihan hän saa-
nut kirjastotieteen oppinsa Amerikassa ja toiminut
tehtävissä, joissa kansainvälinen suuntautuminen
oli luonnollista. Monet toisenlaista professori-
ratkaisua kannattaneet, erityisesti taistolaiset,
suhtautuivat pitkän aikaa negatiivisesti Okkoon.
Se on tallentunut ilkeinä kirjoituksina sekä UDK:n
Asiasanaan että taistolaisten Niteeseen; niitä il-
mestyi vielä vuosia ratkaisun jälkeen. Joissakin
tapauksissa Okko näyttää myötäilleen opiskelijoita
ja marxilaisen tiedekonseption kannattajia, mutta
pikemminkin turvataksaan pitemmän tähtäyksen
tavoitteet.

Kirjastotieteen analyysin kova koh- talo

Marxilaisen tiedekäsityksen kannattajat ja tais-
tolaiset olivat kaikkein innokkaimpia korostamaan
laitoksen opetuksen ja tutkimuksen tieteellisyttä.
1970-luvun tiedepolitiikkaa tutkineen Kari Immo-
sen mukaan tutkimuksellisesti suuntautuneessa
marxilaisuudessa oli nopeasti voimistunut
puoluekantainen suuntaus, joka tulkitsi marxilais-
viritteisen tutkimuksen vahvistumisen ennen muuta
marxismi-leninismien asemien lujittumisena tie-
teessä ja korkeakoulussa (Immonen 1995, s. 307)
Keskustelu tieteellisyydestä K&I-laitoksen piiris-
sä liittyi ongelmalliseksi koettuun kirjastotieteen ja
informatiikan suhteeseen: olivatko ne selvästi eri
tieteenaloja vai yhden ja saman tieteenalan eri
puolia. Neuvostoliitossa kirjastotiede käsitettiin
selvästi omaksi tieteenalakseen ja informatiikka
omakseen. Tämän jaon ylläpitämistä ja teoreettis-
ta perustelemista painottivat Suomessakin erityi-
sesti marxilaisesti suuntautuneet opiskelijat ja tut-
kijat. Neuvostoliitossa jakoa ylläpidettiin suureksi
osaksi sen takia, että kirjastotoimi oli siellä
valjastettu kommunistisen puolueen propaganda-
välineeksi, mikä vaikutti myös sikäläisittäin
käsitetyn kirjastotieteen leniniläiseen tulkintaan.
Kirjastot ja kirjastotiede olivat täysin kommuni-
stisen ideologian läpikäymisiä, jolloin jouduttiin
tekemään koko ajan selvää pesäeroa länsimaiseen
kirjastokäsitykseen ja -tutkimukseen. Informa-
tiikkaa ei kuitenkaan voi ideologisoida yhtä hel-
posti, koska sen käytännöt, menetelmät ja tutki-
muskohteet, siinä muodossa kuin esim. tunnetut
neuvostotutkijat Mihailov ja Giljarevski ne esitti-
vät, olivat (suureksi osaksi) ideologiavapaita.

Epäpositivistisen, epäporvarillisen paradigman
etsintä kirjastotieteelle oli intensiivistä. Erityisesti
opiskelijajärjestö UDK:n aktiivit jäsenet kartoittivat
lupaavia vaihtoehtoja ihailtavalla tarmolla. UDK:lla
oli oma tieteellinen julkaisusarja, jossa muutaman
vuoden aikana ilmestyi tusinan verran monistettuja
vihkosia tarjoten laajan valikoiman näkökulmia.
1978 näytti löytyvän lupaava avaus, Reijo Savo-
laisen kunnianhimoinen gradutyö ”Kirjastotiede
tieteenä”, joka julkaistiin myös UDK:n julkaisusar-
jassa (Kirjastopalvelun kustantamana). Marxilaisesta
tiedekonseptiosta unelmoinut ryhmä toivotti sen
lämpimästi tervetulleeksi ensimmäisenä todella
teoreettisena tieteenanalyysinä. Se onkin kunnioitettava
saavutus gradutyöksi, lähde-
luettelo on mittava ja laaja valikoima teoreettisia
ideoita esitetään systemaattisesti. Teos ei ole
menetelmältään marxilainen, vaan pääajatuksena
on neutraalista näkökulmasta vertailla ns. porva-
rillista ja sosialistista kirjastotiedettä keskenään.
Teoksessa ei suoranaisesti arvoteta suuntauksia
keskenään.

Teoksen vastaanottoon vaikutti voimakkaasti
siinä omaksuttu 1970-luvulla tavallinen yhteis-
kuntatieteellinen kielenkäyttö, joka oli saanut vai-
kutteita marxilaisesta retoriikasta. Vaikka tekijä,
joka ei ollut poliittisesti aktiivi, ei suoranaisesti
esitä sosialistista kirjastotiedettä suositeltavampana
vaihtoehtona, hänen käyttämänsä retoriikka painaa
vääjäämättä vaakakupin sen puolelle. Näin
sen myös käsittivät sekä teoksen innokkaimmat
kannattajat että verisimmät vastustajat. Asiallisissa
teoksen arvioinneissa (mm. Oili Kokkonen,
Kirjastolehti 1/79) kiinnitettiin huomiota työn tur-
han monoliittiseen tapaan käsittää sekä porvarillinen
että sosialistinen kirjastotiede. Teoksessa
esitetään porvarillinen eli länsimainen kirjastotiede
positivistisena ja formaalina käyttäen attribuutteja,
jotka kuulostavat kielteisiltä, kun taas sosialistinen
kirjastotiede saa osakseen pääasiassa myönteisiltä
kuulostavia määreitä. Jos teoksen kielenkäytöstä
riisuttaisiin osa aikakautensa retoriikasta, se kävi-
si nykyisenkin antipositivismin tarpeisiin.

Savolaisen teoksen vastaanotto oli kirjasto-
tieteen marxilaisen orientaation huippukohta ja
samalla käänne kohti sen kuihtumista. Näyttää
siltä, että marxilaisesti suuntautuneille oli suuri
järkytys, etteivät muut vastaanottaneet kirjaa sa-
malla innostuksella kuin he.

Ensimmäinen vastaväittäjä oli jälleen Jouko
Tyyri, joka sai tilaisuuden muotoilla purevia
aforismejaan Aamulehden kolumnissaan ”Tuon-
puoleista” (AL 1.12.1978). Hän käsitteli Savolai-

sen kirjaa säälimättömästi minkäänlaista tasapuolisuutta tavoittelematta siihen tapaan, joka on poliittisille journalisteille sallittua. Tyyri viljeli tässäkin yhteydessä yleisesti levintyä käsitystä Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan punaisuudesta; hän kuvasi Savolaisen työtä “palavahenkiseksi opinnäytteeksi”: “Tekijä etsii vakavissaan kirjastotieteen sisintä olemusta ja löytää leninismen. Porvarillinen kirjasto-oppi hapuilee, hajoilee ja pakoilee kirjastotekniikkaan, mutta leninistinen teoria on selkeä, yhtenäinen ja syvälinen. Puolue sanelee kirjaston yhteiskunnalliset tehtävät. Porvarillinen kirjasto tyydyttää yhtä kirjavaa kuin pinnallistakin kysyntää ja tyytyy palvelemaan. Sosialistinen kirjasto ohjaa lukijoita kohti kommunismia, joten tiedonvartijan asema on kokonaan toinen. [...] Tutkimuksen tulos: porvarillinen tiede ei täytä teologian vaatimuksia. [...] Porvari on ilman muuta positivistinen, ja porvarillista on kaikki mikä ei vanna Marxin nimeen. Yksikään suomalainen ‘porvarillinen’ tietoteoreetikko tai viestinnän tutkija ei ole saanut nimeään kirjallisuusluetteloon. [...] Mitä te professorit, Ahmavaara ja Eskola ja Pietilä, olette oikein tehneet näille pienemmille? Eihän täällä ole pakko sulkea silmiä. Kirjastossa minä haluan kyllä olla edelleen porvari eli asiakas enkä lähetystyön uhri. Ellei tätä hyvällä uskolla syytöä jonkinlainen luokitussota.”

Tyyrin hyökkäystä säesti Kirjastolehdessä (1/1979) julkaistu ylikirjastonhoitaja Esko Häklin asiallisempi mutta yhtä pureva arvio. Häklin pääargumentti oli, että Savolainen oli sekoittanut keskenään kirjastotieteen ja kirjastotoiminnan päämäärät. Häklin mukaan kirjastotutkimus oli melko samanlaista sekä sosialistisissa että ei-sosialistisissa maissa: tavoitteena oli kirjastojen mahdollisimman tehokas toiminta. Toisaalta kirjastotoiminnan päämäärät olivat aivan erilaisia eri järjestelmien maissa, mutta sitä ei Savolainen Häklin mukaan ottanut huomioon. Häkli päätti kirjoituksensa loppupontteen: “Emme liioin tarvitse sen enempää metatiedettä kuin metafysiikkaakaan vaan molemmat jalat tukevasti maassa olevaa tutkimusta, joka perustuu koville tosiasioille ja joka ei yritä tunkea niitä ideologioiden pakkopaitaan.”

TANDEM-taiston varjossa

Tyyrin ja Häklin kriittinen asenne herätti marxilaisten opiskelijoiden suuttumuksen. He polkaisivat maasta kiihkeän tiedotuskampanjan Savolaisen tueksi. Se oli kuitenkin voimaton

muuttamaan mitään oleellista, osin riittämättömän tieteellisen painoarvon, osin ajankohdan yleisen aatteellisen tilanteen takia. Vuodet, jolloin kirjastotieteen ympärillä käytiin debattia, olivat käännekohta Suomen akateemisessa maailmassa. Ylioppilasaktivismi oli hiipumassa, itse asiassa se jatkui Kirjastotieteen ja informaatiikan laitoksella pidempään kuin muualla. Porvarillisten voimien vastahyökkäys marxilaista vaikutusta vastaan oli voimakkaimmillaan. Tämän vastaliikkeen strategisia tasoja kuvaa Jukka Tarkka tuoreessa kirjassaan “Uhan alta unioniin. Asennemurros ja sen unilukkari EVA”. Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA oli perustettu 1974 johtamaan markkinatalouden puolustustaistelua koettua idän ja äärivasemmiston uhkaa vastaan. Tiedemaailmassa sen suurelta osin rahoittamana työvälineenä oli Korkeakoulu- ja tiedepoliittinen tutkimussäätiö KTTS, jota kutsuttiin kanslersäätiöksi johtohahmojensa mukaan. Kari Immonsen teoksessa “Suomen Akatemia suomalaisessa tiedepoliitikassa 1970-luvulla” kuvataan KTTS:n toimintaa tavalla, joka luo yleistä taustaa Savolaisen teoksen vastaanotolle. KTTS oli 1976, pari vuotta ennen kirjastotiede-episodia, tehnyt näyttävän operaation Suomen Akatemian rahoittama TANDEM-tutkimusprojektin osatutkimusta Mainonta ja yhteiskunta vastaan. Säätiö tilasi joukolta tieteellisiä asiantuntijoita lausunnot tutkimuksesta, niistä koottiin julkaisu “Esimerkki tutkimuksen harharetkistä” ja sen julkistamiseksi tehtiin yksityiskohtainen suunnitelma. Kampanjaan kuului luonnollisesti tiedotusaineiston jakaminen lehdistölle. Aineiston saajiin kuuluivat mm. Aamulehden ja Helsingin Sanomien kolumnistit Jouko Tyyri ja Jaakko Okker sekä Kanavan päätoimittaja Seikko Eskola. (Immonen 1995, s. 220-221.) Häkli kuului Kanavan toimituskuntaan.

Kirjastotieteen kahinat lienevät olleen liian pieniä juttuja, jotta KTTS olisi niistä kiinnostunut, mutta silti Savolaisen kirjaa puolustavassa lehti-kirjoituksessa ryhmä K&I-laitoksen opiskelijoita etsikeli KTTS:n organisoimaa salaliittoa Tyyrin ja Häklin kritiikkien taustalta (Kirjastolehti 4/1979, s. 147-148): “KTTS on poliittisen oikeiston tiedepoliittinen järjestö, joka nauttii elinkeinoelämän tukea. Se on osallistunut vuodesta 1974 Kanavalehden julkaisemiseen, jossa Esko Häkllillä on myös ollut oma osuutensa. Häkli on nyt ilmeisesti arvovaltasyistä pantu jatkamaan Jouko Tyyrin törmäilyn [...] jälkeen Reijo Savolaisen ajojahtia.” Salaliittoretoriikka kuului kyllä taistolaisen opiskelijaliikkeeseen, mutta yleensä se pidettiin liik-

keen sisällä. Tämä on harvinainen tapaus, jolloin sitä käytettiin julkisuudessa. Todennäköisesti mitään salaliittoa ei ollut, ei sellaista tällaisessa sivukahakassa tarvittu, mutta muuten hyökkäykset ja vastahyökkäykset sopivat saumattomasti yleiseen tiedepoliittiseen freskoon.

Wersig taistolaisen tentissä

Täkäläisten marxilaisten erikoisuuksia verrattuna läntisiin vastaaviin liikkeisiin ja ajattelijoihin oli suomalaisten lähes kyselemätön Neuvostoliiton ja siellä omaksutun dialektisen materialismin dogmaattisen muodon ihailu. Ranskassa ja Saksassa marxilaisten tiedekäsitykset olivat hienostuneempia. Suomalaiset marxilaiset, myös K&I:n piirissä, olivat jälkijättöisiä. K&I:n tapauksessa tilannetta kuvaa hyvin berliiniläisen professorin Gernot Wersigin vierailu Tampereella huhtikuussa 1979. Hänet esiteltiin marxilaisena sekä seminaarissa, jossa hän esitelmöi, että Kirjastolehdessä, mutta hän itse ei (ainakaan enää) pitänyt itseään marxilaisena. Wersigin haastattelu julkaistiin opiskelijajärjestön Asiasanassa.

Sattumalta haastattelijoiden alkuperäiset muistiinpanot ovat säilyneet UDK:n arkistossa. Ne osoittavat paljon selvemmin kuin julkaistu haastattelu, että mannermainen, kriittinen tutkimus oli aikaa sitten jättänyt dogmaattisen marxismin taakseen eikä suinkaan pitänyt neuvostojärjestelmää seurattavana mallina. Haastattelijoiden alkuoletus kuitenkin oli, että Wersig edusti suunnilleen samaa marxilaisuutta kuin he itse. Wersigin ja haastattelijoiden keskustelun loppupuolella suomalaiset, sinänsä sanavalmiit opiskelijahaastattelijat alkoivat epäillä Wersigin marxilaisuutta. Wersig sanoi, että Marxin teoria sellaisenaan oli vanhentunut ja hän osoitti täydellistä kyynisyyttä neuvostotutkimukseen nähden, esim. hän piti Mihailovin ja Giljarevskin kirjaa informatiikasta positivistisena (ensimmäistä lukua lukuunottamatta). Keskustelu sai suomalaisen opiskelijan huokaisemaan: "...sinua ei lueta näköjään marksilaiseksi tutkijaksi.", johon Wersig vastasi: "minä perustan teoriani paljolti Habermasiin, Adornoon, Lukacsiin, Marcuseen ja ehkä joihinkin "positivistisempiin", mutta voiko minua silti sanoa marksilaiseksi? [jne.]"

Toinen ajan merkki oli neuvostoliittolaisen O. S. Tshubarjanin kirjan "Yleinen kirjastotiede" julkaiseminen suomeksi 1979. Sen lukeminen lopetti varmasti kaikki turhat kuvitelmat neuvostoliitto-

laisen kirjastotieteen ja kirjastotoiminnan esikuvallisuudesta. Luin sen itse K&I:n syventävien tenttiin 1980-luvun alussa enkä tiennyt itkeäkö vainauraa. Sen kääntäminen ja julkaiseminen oli joka tapauksessa suuri palvelus Suomen kirjastoelämälle.

Radikalismien ajan loppu?

Suomen kirjastoseuran vuosikokouksessa Turussa 1981 tapahtui yhtä perusteellinen painopisteen muutos seuran hallituksessa kuin 1974, mutta tällä kertaa juntaus tapahtui oikealle päin. Tapahutumista riitti jälleen pohdiskeltavaa lehtien palstoilla. Kokoomuksen Nykypäivässä kirjoitettiin: "Suomen kirjastoseurassa porvarit ovat olleet niin monta vuotta syrjästä katsojia, että oli hyvä vaihtaa ilmaa. Alan väen keskuudessa selvästi näyttää voittaneen se käsitys, jonka mukaan voimakas ideologinen kalkatus ei vie tämän maan kirjastolaitosta eteenpäin.". Myös Tyyri sivaltehti tuttuun tapaansa, tällä kertaa Savon Sanomissa (9.9.1981), iloiten "vallankeikauksesta", vaikka valittelikin, että edes se ei päässyt päivälehtiin. (Lehtiselostukset Kirjastolehden 10/81 mukaan.) Kirjastoseuran toimintaan ei muutos juurikaan vaikuttanut, joten voisi sanoa, että voittajat eivät ulosmitanneet menestystään. Myöhemminhän seuran menestykselliseksi toiminnanjohtajaksi valittiin entinen taistolainen, joten edes noitavainoista ei voi puhua. Turun keikaus oli ensi sijassa symbolinen tapahtuma, joka päätti yhden vaiheen Suomen kirjastomaailman poliittisessä historiassa. Mutta historia jatkuu...

Hyväksytty julkaistavaksi 28.3.2002.

Lähteitä:

Arkistolähteitä:

Suomen kirjastoseuran hallituksen (yms.) ja vuosikokousten pöytäkirjat.

UDK:n arkisto (TaY:n Informaatiotutkimuksen tiloissa).

Kirjastopoliittisen yhdistyksen arkisto (tällä hetkellä Suomen kirjastoseuran tiloissa).

Lehtiä:

Asiasana
Kirjastolehti
Nide

Kirjallisuus:

Hyvärinen, Matti (1994): Viimeiset taistot. Tampere: Vastapaino.

Immonen, Kari (1995): Suomen Akatemia suomalaisessa tiedepolitiikassa 1970-luvulla. Helsinki: Otava.

Koski, Pirkko (1985): Tieton tuntijat. Suomen kirjasto-seura 1910-1985. Helsinki: Suomen Kirjasto-seura.

Lainakirja: kirjastot, kirjallisuus ja yhteiskunta (1973). Kirj. Samuli Nuotio, Keijo Perälä, Anneli Putkonen & Pekka Gronow. Helsinki: Tammi.

Perälä, Anneli & Poroila, Heikki: Oppositioista vastuuseen - ja takaisin? Kirjastopoliittisen yhdistyk-

sen kaksi vuosikymmentä. - Kirjastovuosikirja 1988, s. 30-37.

Suominen, Tapani (1997): Ehkä teloitamme jonkun. Opiskelijaradikalismi ja vallankumousfiktio 1960- ja 1970 -lukujen Suomessa, Norjassa ja Länsi-Saksassa. Helsinki: Tammi.

Tarkka, Jukka (2002): Uhan alta unioniin. Asennemurros ja sen unilukkari EVA. Helsinki: Otava.

Kiitokset

Suomen kirjasto-seuralle, Sven Hirille, Seppo Verholle, Pertti Vakkarielle, Kalervo Järvelinille, Reijo Savolaiselle, Riitta Mäkiselälle ja monille muille.

Ensimmäinen versio tästä kirjoituksesta esitettiin Boråsissa 27-29.2001 järjestetyssä konferenssissa "Libraries in times of utopian thoughts and social protests - the libraries of the late 1960s and the 1970s".

Informaatiotutkimuksen yhdistyksen kevätseminaari 2002 Tampereella

*“Kirjastotiedettä ja informatiikkaa punaisten lippujen alla: radikalismien vuodet
Suomen kirjastomaailmassa”*

Aika: 24.- 25.5.2002

Paikka: Tampere, Tampereen yliopiston päärakennus, Kalevantie 4, TYT:n auditorio, pohjakerros, alakuppilan takana

Seminaarin alustava ohjelma löytyy lehden lopusta sivulta 32.

Seminaari on avoin kaikille kiinnostuneille ja sinne on vapaa pääsy!

Tilavarausten vuoksi pyydämme etukäteisilmoittautumisia 17.5. mennessä
sihteerille: Solveig Stormbom, TYT, puh. (03) 2156519, email tyssost@uta.fi.